

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ (Γράφει ο Θεόκλητος Ρουσάκης)

Με αφορμή τις πρόσφατες πολιτικές εξελίξεις, αλλά και τα σημαντικά γεγονότα που είναι σε εξέλιξη στην εξωτερική μας πολιτική, διαπιστώνουμε με ανησυχία την ανάδυση ενός έντονου κλίματος πόλωσης τόσο στους κομματικούς φορείς, όσο και στην κοινωνία. Είναι βέβαιο ότι η πόλωση αυτή θα ενταθεί καθώς έχουμε ακόμη αρκετό χρόνο για τις επερχόμενες εκλογές. Κατόπιν αυτού κρίνεται σκόπιμο να εκφραστούν λίγες σκέψεις αφ' ενός μεν για τους κινδύνους που απορρέουν από αυτή την πόλωση, αφ' ετέρου δε για την σπουδαιότητα της συνεργασίας για την ασφάλεια και την ευημερία της Πατρίδος μας.

Η εθνική ισχύς ενός κράτους παραδοσιακά αξιολογείται με απτά μεγέθη ή μορφές ισχύος που κυρίως είναι **η οικονομική ευρωστία, οι στρατιωτικές δυνατότητες, ο πληθυσμός από πλευράς δημογραφικής κατάστασης, το τεχνολογικό επίπεδο, το κοινωνικό και θεσμικό υπόβαθρο κλπ.** Αυτοί οι δείκτες, συγκροτούν τη λεγόμενη «**σκληρή ισχύ**» και επί δεκαετίες αποτέλεσαν το κυρίαρχο πλαίσιο στρατηγικής ανάλυσης.

Σήμερα επιπρόσθετα αυξάνεται ιδιαίτερα η επιρροή μιας χώρας με μορφή ισχύος μέσω της τεχνολογίας, της Τ.Ν. (Τεχνητής Νοημοσύνης), του ενεργειακού ελέγχου, του ελέγχου του κυβερνοχώρου κ.λπ.

Ωστόσο, η ιστορική εμπειρία δείχνει ότι κράτη με συγκρίσιμους υλικούς πόρους παρουσιάζουν συχνά δραματικά διαφορετικές επιδόσεις σε κρίσιμες στιγμές της ιστορίας τους. Άλλα αντέχουν, προσαρμόζονται και αποτρέπουν, ενώ άλλα καταρρέουν εσωτερικά πριν ακόμη δοκιμαστούν από εξωτερικές απειλές.

Αυτό αποδεικνύει ότι η εθνική ισχύς, δεν είναι απλώς ή μόνο άθροισμα υλικών μέσων. Είναι και **σύστημα σχέσεων που συνδέονται μεταξύ τους και συνεργούν.** Εδώ ακριβώς συναντώνται δύο στοχαστές διαφορετικών εποχών.

Ο Clausewitz προσέγγισε την ισχύ ως προϊόν μιας **δυναμικής τριάδας παραγόντων** με υψηλό βαθμό διαλειτουργικότητας τόσο μεταξύ τους, όσο και στο εσωτερικό τους. **Την Πολιτική Ηγεσία, την Κοινωνία των Πολιτών και τις Ένοπλες Δυνάμεις.** Για εκείνον, ο πόλεμος —και κατ' επέκταση η εθνική ισχύς— δεν είναι καθαρά στρατιωτικό γεγονός, αλλά **κοινωνικοπολιτικό φαινόμενο.**

Αυτό σημαίνει ότι η Τριάδα **δεν λειτουργεί από μόνη της.** Χρειάζεται κάτι που να συνδέει τους τρεις πόλους. Αυτό το «κάτι» είναι η **συνεργασία ως λειτουργική προϋπόθεση.**

Μας λέει δηλαδή ότι η ισχύς **δεν είναι μηχανική, είναι κοινωνική.** Και κάθε κοινωνικό σύστημα λειτουργεί μόνο με **συνεργασία και συνεχή αλληλεπίδραση.** Χωρίς αυτή τη συνεργασία, η πολιτική γίνεται αυθαίρετη, ο στρατός γίνεται τεχνικό εργαλείο χωρίς σκοπό και η κοινωνία γίνεται παθητικός ή εχθρικός παράγοντας με αποτέλεσμα η Τριάδα να αποσυντίθεται. Αντιθέτως με τη «**συνεργασία**» **μεταξύ τους οι τρεις αυτοί πόλοι** θεμελιώνουν την πραγματική εθνική ισχύ. Αυτό είναι το βαθύτερο, συχνά παραγνωρισμένο μήνυμά του.

Έναν αιώνα αργότερα, **ο Joseph Nye (1937-2025),** πολιτικός επιστήμονας, καθηγητής διεθνών σχέσεων στο Harvard, Πρόεδρος του National Intelligence Council (ΗΠΑ), Υφυπουργός Άμυνας για Διεθνείς Υποθέσεις (1994–1995), **διατύπωσε την έννοια της Ήπιας Ισχύος (Soft Power),** υποστηρίζοντας ότι η ισχύς δεν είναι απλώς η ικανότητα να εξαναγκάζεις. Είναι πρωτίστως η ικανότητα να **διαμορφώνεις προτιμήσεις, να κάνεις τους άλλους να θέλουν να συνεργαστούν μαζί**

Αυτά όμως τα χαρακτηριστικά της υγιούς κοινωνίας θεμελιώνονται στον ανάλογο **τύπο ανθρώπου που «παράγει» η πολιτεία**. Η συνεργασία στην κοινωνία καλλιεργείται, όταν οι πολίτες μαθαίνουν από τη μικρή ηλικία να συμμετέχουν σε δραστηριότητες της ηλικίας τους αντί να είναι παθητικοί δέκτες. Να έχουν δηλαδή ομαδικό πνεύμα, να σέβονται τους κανόνες και να γνωρίζουν ότι η παραβατικότητα έχει συνέπειες. Κυρίως όμως να αναπτύσσουν το αίσθημα **της συλλογικής ευθύνης** αντί του ατομισμού και να μαθαίνουν **να διαχειρίζονται τη νίκη ή την επιτυχία με σεμνότητα και την ήττα με πνεύμα μαθητείας**.

Αυτό είναι **στρατηγική επένδυση**, καθ' όσον, **ο πολίτης που έχει μάθει να συνεργάζεται** δεν γίνεται εύκολα φορέας παραπληροφόρησης, δεν αποξενώνεται από τους θεσμούς και δεν αντιμετωπίζει το κράτος ως αντίπαλο, ούτε το κράτος αντιμετωπίζει τον πολίτη ως αντίπαλο. Αυτό το γεγονός μειώνει την ευπάθεια της κοινωνίας μεταξύ των άλλων και σε υβριδικές πιέσεις.

Επιπρόσθετα, μια κοινωνία με υψηλή συνεργατικότητα σημαίνει ταχεία συλλογική αντίδραση σε κρίσεις, μικρότερη πόλωση, **μεγαλύτερη υπευθυνότητα στην επιλογή των πολιτικών ηγεσιών και των αποφάσεών τους**.

Η Πατρίδα μας ανήκει στην κατηγορία των **μικρών κρατών υψηλής γεωπολιτικής αξίας αλλά και τριβής** με περιορισμένο στρατηγικό βάθος, μόνιμη αναθεωρητική πίεση, πολυσχιδές και ανομοιογενές γεωγραφικό περιβάλλον, με έντονους δημογραφικούς περιορισμούς και τη ανάγκη διαρκούς αποτροπής

Ως εκ τούτου, η εσωτερική πόλωση, δηλαδή η έλλειψη συνεργατικού πνεύματος διασπά τη συνοχή την κοινωνία και **ακυρώνει το πλεονέκτημα της στρατιωτικής ισχύος**. Όσο πιο συνεκτική είναι η κοινωνία τόσο δυσκολότερα εργαλειοποιείται, τόσο πιο ακριβό γίνεται το υβριδικό κόστος για τον αντίπαλο και τόσο πιο αξιόπιστη γίνεται η αποτροπή.

Τούτο διότι, οι υβριδικές απειλές με την ύπουλη μορφή του γνωσιακού πολέμου στοχεύουν **στην κοινωνία και στον τρόπο που αυτή σκέφτεται**. Για τον λόγο αυτό είναι και η **δυσκολότερα αναγνωρίσιμη μορφή υβριδικού πολέμου**. Στοχεύει στις αντιλήψεις της κοινωνίας, στις πεποιθήσεις της, στην εμπιστοσύνη της στους θεσμούς και στις ηγεσίες του, στη συλλογική του ταυτότητα και στην κριτική του ικανότητα. Ο σκοπός δεν είναι απλώς η παραπληροφόρηση και η ακύρωση της διάκρισης της αλήθειας από το ψέμα αλλά ο **ασυνείδητος εξαναγκασμός για εμπιστοσύνη στην κατασκευασμένη αλήθεια** Αυτό είναι η **γνωσιακή αποδιοργάνωση που όταν επισυμβεί, χάνεται ο πόλεμος χωρίς μάχη**.

Αντιθέτως, σε αυτό το πεδίο, όταν η **πολιτική εξουσία εξασφαλίσει την κοινωνική εμπιστοσύνη**, οι Ένοπλες Δυνάμεις περιβάλλονται με σεβασμό και θεσμική προστασία και η κοινωνία συνεργάζεται με **υπευθυνότητα προτάσσοντας στις επιλογές της MONO το εθνικό συμφέρον από το ατομικό, τότε η ισχύς πολλαπλασιάζεται**.

Το 1940, η Ελλάδα διέθετε περιορισμένα μέσα. Διέθετε όμως σαφή πολιτική απόφαση από την Ηγεσία, Ένοπλες Δυνάμεις με υψηλό ηθικό και κοινωνία σε καθολική συσπείρωση. Η Τριάδα λειτουργούσε. Γι' αυτό προέκυψε αποτρεπτικό και επιχειρησιακό αποτέλεσμα **δυσανάλογο των υλικών μέσων**.

Το 1974 με την πολιτική απονομιμοποίηση, την στρατιωτική σύγχυση και την κοινωνία αποπροσανατολισμένη, η τραγωδία της Κύπρου ήταν μια

στρατιωτική ήττα που προήλθε από μια προυπάρχουσα διάλυση του κοινωνικοπολιτικού συστήματος ισχύος στο εσωτερικό.

Καιρός λοιπόν είναι να αντιληφθούμε, ότι για να πολλαπλασιάσουμε την εθνική μας ισχύ πρέπει να υιοθετήσουμε μόνιμα στον πυρήνα της λειτουργίας του συστήματος, **Πολιτική Ηγεσία – Κοινωνία – Ένοπλες Δυνάμεις, τη στρατηγική επιλογή της «ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ» .**

Σε ατομικό επίπεδο, η συνεργασία καλλιεργεί αυτογνωσία, εμπιστοσύνη, και ενσυναίσθηση. Είναι η «διάσπαση του ατόμου» που έλεγε χαριτολογώντας μεταφορικά ο Άγιος Παΐσιος για να δείξει την ταπείνωση που πρέπει να έχουμε, τόσο προς τον Θεό όσο και προς τον συνάνθρωπο. **Εκεί ακριβώς θεμελιώνεται η ουσιαστική παιδεία. Όχι μόνο ως συσσώρευση γνώσεων, αλλά ως διαμόρφωση χαρακτήρα και συλλογικής συνείδησης.**

Σε κοινωνικό επίπεδο, η παιδεία για συνεργασία μετασχηματίζεται σε κοινωνικό κεφάλαιο. **Δημιουργεί θεσμική εμπιστοσύνη, μειώνει την πόλωση, ενισχύει την ικανότητα αυτοοργάνωσης και παράγει ανθεκτικότητα απέναντι σε κρίσεις.** Οι κοινωνίες που έχουν μάθει να συνεργάζονται δεν αντιδρούν σπασμωδικά, κρίνουν και αξιολογούν ορθολογιστικά, ποτέ συναισθηματικά και όταν βρεθούν υπό την πίεση κρίσεων δεν διαλύονται αλλά αντιθέτως **συσπειρώνονται και προσαρμόζονται.**

Διότι η ισχύς αυτών των κοινωνιών- κρατών, δεν στηρίζεται μόνο στα οπλικά συστήματα ή στους οικονομικούς δείκτες. **Έχει θεμελιωθεί στην παιδεία του πολίτη. Εκεί όπου μαθαίνει να εμπιστεύεται, να συμμετέχει, να συνεργάζεται και να συνδημιουργεί. Αυτό είναι το αθέατο θεμέλιο της ισχύος και το διαχρονικό στοίχημα κάθε σοβαρής κοινωνίας.**

Της κοινωνίας που αντιλαμβάνεται ότι η εθνική ισχύς δεν είναι υπόθεση των λίγων, αλλά ευθύνη όλων. Είναι το σημείο όπου ο πολιτισμός συναντά τη στρατηγική και η κοινωνική συνοχή μετατρέπεται σε αποτρεπτικό μήνυμα. Γι' αυτό σε έναν κόσμο υβριδικών απειλών, όπου η διάσπαση της κοινωνίας προηγείται της στρατιωτικής σύγκρουσης, η ικανότητα μιας χώρας να λειτουργεί ως συνεκτικό σύνολο είναι το πιο σταθερό της οχύρωμα. **Το οχύρωμα που αντέχει όσο διαρκεί η εμπιστοσύνη στην συμφωνία των ανθρώπων της να στέκονται μαζί και να συνεργάζονται, όταν όλα δοκιμάζονται.**

Αντγος (εα) Θεόκλητος Ρουσάκης

Επίτιμος Διοικητής Β΄ Σώματος Στρατού